

2. Фізичне виховання в системі середньої освіти Англії

2.1. Особливості середньої освіти в Англії

Традиційно в системі освіти Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії виокремлюють три підсистеми: Англію, Уельс, Північну Ірландію та Шотландію. Перші дві підсистеми практично не відрізняються одна від одної, освітня ж підсистема Шотландії розвивалася ізольовано.

Освіта Великої Британії складається з державного та приватного секторів. Переважає державний сектор, на який суттєво впливають місцеві органи влади в межах своїх повноважень. Держава регулює процес освіти за допомогою фінансування, оподаткування та законодавства.

Дошкільне виховання охоплює майже 100% дітей. Його здійснюють муніципальні (державні) та приватні денні ясла, ясельні школи та класи, ігрові групи, де відбувається догляд за дітьми та їх виховання. Стають популярними заклади, де є різновікові «сімейні» групи, які складаються з дітей віком від кількох місяців до 5 років.

Більшість британських дітей починає навчатися в початковій школі (primary school) у віці 5 років. Початкова освіта триває 6 років. Тут учнів ділять на три потоки за рівнем готовності до школи: більш підготовлених дітей зараховують у потік «А», середніх за успішністю – у потік «В», а слабше підготовлених, у потік «С». У кожному із трьох потоків (А-В-С) учні займаються за окремими програмами, що відповідають індивідуальному рівню розвитку дітей. Навчальний тиждень зазвичай є 5-денним. Навчальний день триває з 9.00 год до 15 год 30 хв з перервою на обід і ранкову молитву. Діти мають великий вибір предметів, 12 з яких є обов'язковими. Усі предмети викладає один вчитель. Урок триває від 15 до 45 хв.

Як і в інших типах шкіл, в англійських початкових школах немає єдиних навчальних планів і програм. Проте на їх укладання значно впливає Міністерство освіти за допомогою рекомендацій та інструкцій, в яких міститься орієнтовний перелік предметів навчального

плану, рекомендований обсяг змісту предметів тощо. У початковій школі найбільше часу присвячують вивченню англійської мови (40 % навчального часу), 15 % займає фізичне виховання, близько 12 % – ручна праця і мистецтво, інші години розподілені між уроками арифметики, історії, географії, природознавства та релігії.

Англійські діти отримують на уроці у п'ять разів менше навчального матеріалу, ніж діти в українських школах. Дітки в молодших класах не сидять за партами, вишикуваними в ряди, їм не пояснюють новий матеріал, їм майже не задають домашніх завдань.

В 11 років діти переходять до середньої школи (secondary school) і навчаються впродовж 5 років. Після закінчення середньої школи учні отримують загальне свідоцтво про середню освіту.

У системі загальної середньої освіти Великобританії виокремлюють два основні види шкіл: граматичні та об'єднані (крім них функціонують також технічні та сучасні середні школи). Найпоширенішими є об'єднані, у них навчається близько 90 % учнів. Усі державні та приватні школи вчать дітей з 11 до 16 років і готують їх до отримання GCSE (General Certificate of Secondary Education) – загального свідоцтва про середню освіту, або GNVQ (General National Vocational Qualification) – національного свідоцтва про професійну кваліфікацію.

Навчальна робота у граматичних школах ведеться відповідно до диференційованого навчального плану. У перших трьох класах курс майже однаковий для всіх і містить такі предмети: релігію, англійську, французьку, латинську мови, математику, історію, географію, природознавство, музику, образотворче мистецтво, фізкультуру, домоведення (дівчата) і роботи з деревом і металом (хлопчики). У кінці 3-го року, згідно з результатами успішності учнів, а частково і побажаннями батьків, відбувається перерозподіл учнів за відповідними класами (A, B, C, D).

Приватні школи (Private Schools). В Англії поряд із державними існують приватні школи, в яких навчається приблизно 10–12 % усіх дітей і підлітків. За якістю навчання вони суттєво відрізняються одна від одної. Серед приватних шкіл є і безкоштовні, і разом з тим школи з низькою, помірною і дуже високою платнею за навчання. Школи бувають денного та інтернатного типу; деякі приватні школи існують

на благодійні кошти. У більшості приватних шкіл навчально-виховна робота проводиться на низькому рівні.

«Незалежні» школи (Independent Schools) – теж приватні школи, але вищої категорії. Їх очолюють опікунські ради, що складаються з представників аристократів, духовенства, верхівки інтелігенції графств і держави. Формально вони незалежні від держави. Серед цього типу приватних шкіл виокремлюють привілейовані середні школи інтернатного типу суспільні школи (Public Schools). Тут навчається 3–4% англійських дітей, хоча самі школи достатньо престижні. Ці школи значно відрізняються від інших шкіл за своїм соціальним статусом у державі, а також організацією і методами навчально-виховної роботи.

У віці 16 років, після закінчення обов'язкового циклу освіти, студенти можуть або піти зі школи і почати працювати, або продовжити освіту для того, щоб вступити до університету. Охочим вступити до університету пропонується дворічний курс A-levels. Після першого року навчання складають іспити A-levels, а після другого – A2-levels. Перший рік навчання передбачає обов'язкове вивчення 4–5 предметів, другий – 3–4. Обов'язкових предметів, необхідних до складання, немає. Усі предмети студент обирає собі індивідуально із 15–20, які пропонує школа, тим самим визначає свою спеціалізацію, якій будуть присвячені наступні 5–6 років навчання в університеті.

2.2. Фізичне виховання в системі середньої освіти Англії

У Великій Британії фізичне виховання та спорт є важливим елементом шкільної освіти дітей та молоді. Існують загальнодержавні програми з фізичного виховання, регіональні програми. Кожна школа (незважаючи на вік учнів і тип школи) має власну програму фізичного виховання, яку опрацьовують учителі цієї школи, в основі якої лежить загальнодержавна програма.

Процес обов'язкового навчання в середніх школах Англії розподілений на чотири ключові етапи, упродовж яких школярі Англії повинні досягнути певних рівнів навчання (з I до VIII), визначених Національною програмою фізкультурної освіти. Залежно від ета-

ну навчання програма передбачає такі обов'язкові види діяльності на уроках фізкультурної освіти: легка атлетика, гімнастика, танці, ігри, активне дозвілля на природі, плавання.

Зміст спортивної діяльності на уроках фізкультурної освіти в середніх школах Англії передбачає значну кількість спортивних ігор, які не включені до програми навчання у школах України (табл. 3).

Таблиця 3

**Перелік спортивних ігор,
які пропонують учням англійських шкіл для вивчення**

Спортивна гра	Шкільна програма Англії	Шкільна програма України
Бадмінтон	+	+
Баскетбол	+	+
Волейбол	+	+
Гольф	+	-
Крикет	+	-
Лакрос	+	-
Настільний теніс	+	+
Нетбол	+	-
Регбі	+	-
Сквош	+	-
Софтбол	+	-
Теніс	+	+
Футбол	+	+
Хокей	+	+
Хокей на траві	+	-

Розподіл навчального матеріалу з предмета «Фізкультурна освіта» у середніх школах Англії реалізується за допомогою спеціальних модулів. Національна програма визначає 27 модулів різних рівнів складності, використовуючи які, учителі можуть скласти власну систему роботи. Більшість шкіл використовує 12-модульну систему роботи.

Під час оцінювання застосовують різні стратегії: формальне й неформальне оцінювання; внутрішнє та зовнішнє оцінювання; оці-

нювання за критеріями, нормативами та індивідуальними особливостями; іспит з фізкультурної освіти.

Особливу роль для формування академічної значущості предмета відіграло впровадження іспиту з предмета «Фізкультурна освіта».

Іспит з фізкультурної освіти містить 60 % практичних завдань та 40 % теоретичних питань. Практична частина передбачає участь у щонайменше трьох видах рухової активності (гімнастики, танців, легкої атлетики та плавання) на вибір учня.

Обов'язковим є також вибір однієї зі спортивних ігор. Теоретична частина містить 24 % завдань, які пов'язані зі здоровим способом життя, і 16 % – із теорією спорту.

Важливим завданням фізкультурної освіти школярів Англії є залучення дітей з особливими потребами до спільних занять разом зі здоровими дітьми. Процес фізичного виховання дітей з особливими потребами в Англії передбачає максимальну активізацію учнів у навчанні та фізичній діяльності; навчання контролювати свою поведінку, ефективно та безпечно брати участь у навчанні; підготовку до праці; забезпечення спеціальним інвентарем, засобами зв'язку та літературою.

2.3. Спорт як компонент шкільного фізичного виховання в Англії

У навчально-виховному процесі шкіл Англії велику роль відіграє спорт, оскільки традиційно необхідною частиною суспільного життя людей цієї країни вважається академічний спорт, який став основою фізичного виховання молоді. Сьогодні шкільний спорт відіграє неабияку роль у навчанні та вихованні учнів, оскільки вважається першою сходинкою на шляху до серйозних спортивних досягнень; високий рівень його організації вважається основою для майбутніх успіхів на національному та міжнародному рівнях.

Особливості організації шкільного спорту в Англії:

- надання допомоги шкільному спорту з боку державних та громадських організацій;
- досягнення повної самостійності учнів шляхом надання їм можливості вибору форм спортивних занять;

- організація спортивних змагань, спрямованих на досягнення певного спортивного результату;
- проведення різноманітних спортивних свят, фестивалів, конкурсів; матеріальне забезпечення участі у спортивних заходах усіх зацікавлених школярів.

Від 2006 до 2011 року по всій Британії проходили так звані Шкільні ігри. У цих іграх брали участь кращі представники шкіл з тих чи інших видів спорту. Захід проводився за олімпійською моделлю і містив велику кількість спортивних подій, що відбувалися упродовж чотирьох днів.

Ігри започаткувала організація «Youth Sport Trust». У 2011 році 1600 найкращих спортсменів змагалися із 12 видів спорту, зокрема з легкої атлетики, бадмінтону, велоспорту, фехтування, гімнастики, хокею, дзюдо, регбі, плавання, настільного тенісу, волейболу і баскетболу на візках.

На перших порах Шкільні ігри передбачали участь лише найкращих атлетів, проте зараз їхня структура дещо змінилася і дає змогу залучати більшу кількість охочих взяти участь у тих чи інших змаганнях. На сьогодні структура змагань дає змогу конкурувати учням на чотирьох рівнях:

I. Внутрішньшкільні змагання для всіх учнів школи.

II. Учні та команди, відібрані для місцевих міжшкільних змагань.

III. Змагання району або округу, що проходять у вигляді спортивного фестивалю з багатьох видів спорту і є підсумком змагань упродовж року.

IV. Фінальні Шкільні ігри (Sainsbury): національний мультиспортивний захід, де найбільш талановитих молодих людей Великобританії відбирають для виступу на спортивних спорудах. Для розвитку Шкільних ігор з державного бюджету, а також із коштів організації «Спортивна Англія» щорічно виділяють значну суму коштів.

2.4. Фізкультурно-спортивні організації Великобританії

Асоціація з фізичної культури

Асоціація з фізичного виховання – єдине об'єднання, що займається питаннями фізкультурної освіти у Великобританії.

Мета діяльності асоціації полягає у сприянні та підтриманні високих стандартів на всіх рівнях фізичного виховання.

Асоціацію започаткували 23 березня 2006 року. Вона стала об'єднаною організацією, створеною на основі двох чинних на той час структур, а саме: «Британської організації викладачів та консультантів з фізичного виховання» та «Асоціації з фізичного виховання Об'єднаного Королівства».

Девіз Асоціації – «Фізичне виховання – серце шкільного життя».

Асоціація спорту та рекреації є організацією, що об'єднує представницькі та керівні структури спорту та відпочинку в Британії. До асоціації належить понад 300 організацій, серед них федерації з багатьох популярних у королівстві видів спорту.

Основна мета діяльності асоціації – популяризація різних видів спорту, сприяння роботі спортивних федерацій, лобювання ідей спорту та активного відпочинку на різних рівнях виконавчої влади.

Асоціація спорту та рекреації допомагає налагодити організаційну та управлінську структуру своїх членів, здійснює заходи щодо забезпечення фінансової успішності відповідних структур.

Траст-юнацький спорт (Youth Sport) – незалежна благодійна організація, діяльність якої присвячена зміні життя молодих людей завдяки спорту. Заснована 1994 року, допомагає молоді реалізувати свій життєвий потенціал, надаючи якісну фізкультурну освіту та можливість займатися спортом. Зусилля організації спрямовані на те, щоб забезпечити можливість кожній дитині доступно займатися спортом завдяки якісному фізичному вихованню в початковій школі. Організація також дбає про забезпечення відповідних умов для занять спортом дітей з особливими потребами.

Відділ у справах культури, ЗМІ і спорту (DCMS) є структурним підрозділом уряду Великобританії, який відповідає за культуру і спорт в Англії, а також деякі аспекти роботи засобів масової інформації по всій Великобританії, такі як радіомовлення та Інтернет.

Він також несе відповідальність за сферу туризму, відпочинку і творчі індустрії, за проведення Олімпійських та Паралімпійських ігор 2012 року, забезпечує управління цифровими засобами зв'язку.

Відділ звітує парламенту та громадськості про використання коштів, які витрачаються на різноманітні проекти у відповідних сферах.

Спортивна Англія (Sport England) – позавідомчий державний орган Департаменту у справах культури, ЗМІ і спорту. Роль цієї організації полягає у створенні основи для зв'язку системи спорту з урядовими спортивними організаціями та іншими партнерами, щоб збільшувати кількість людей, які займаються спортом, підтримувати рівень кількості змагань, шукати талановитих особистостей та сприяти їхньому спортивному зростанню.

У період з 2012 до 2017 року організація запланувала виділити понад 1 млрд фунтів з Національної лотереї та бюджетних коштів на організації та проекти, що будуть спрямовані на те, щоб створювати більше можливостей для залучення до спорту молоді; займатися вихованням та розвитком талановитих дітей; створювати відповідні умови у відповідних місцях; забезпечувати реальні можливості для громад; підтримка місцевої влади і розблокувати фінансування місцевих.

Відповідно до свого статуту, Спортивна Англія виконує дві функції – розповсюджує національну спортивну лотерею та займається захистом ігрових майданчиків. Організація консулює щодо утримання та експлуатації цих майданчиків, а також бере участь у розробленні генеральних планів будівництва житлових масивів.

Впливають на фізичну культуру в школі також Відділ освіти та Відділ здоров'я, які розробляють відповідні програми та рекомендації.

Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте особливості середньої освіти в Англії.
2. Яка основна особливість фізичного виховання в початковій освіті?
3. Розкрийте суть організації фізичного виховання в системі середньої освіти Англії.
4. Яке значення має спорт у системі шкільного фізичного виховання у школах Англії?
5. Чи існує єдина навчальна програма з фізичної культури у школах Англії?

6. Що таке іспит з фізкультурної освіти у школах Англії та яка програма цього іспиту?
7. Назвіть фізкультурно-спортивні організації Великобританії.
8. Яка мета та зміст роботи Асоціації з фізичної культури?
9. Яка мета та зміст роботи Асоціації спорту та рекреації?
10. У чому полягає значення діяльності благодійної організації «Траст-юнацького спорту»?
11. Яку роль виконує Відділ у справах культури, ЗМІ та спорту у розвитку фізичного виховання?
12. Охарактеризуйте діяльність «Спортивної Англії».
13. Назвіть структуру та особливості Шкільних ігор Англії.
14. Опишіть етапи проведення Шкільних ігор та види спорту, з яких вони проводяться.
15. Порівняйте систему освіти та систему фізичного виховання Англії та України.